

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Ενότητα 4: ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑΣ Γ΄

ΦΟΙΝΙΣΣΑΙ

Αικατερίνη (Καίτη) Διαμαντάκου

Φιλοσοφική Σχολή

Τμήμα Θεατρικών Σπουδών

ΦΟΙΝΙΣΣΑΙ

Εικόνα 1: Ο Αλέξης Μινωτής σε σκίτσο της Ελένης Σολωμονίδου, Εθνικό Θέατρο 1988

Η ταυτότητα της τραγωδίας I

- Έτος παράστασης: 411-409;
- Σχόλ. Αριστοφ. *Βάτρ.* 53: οι τραγωδίες *Φοίνισσαι*, *Αντιόπη*, *Υψιπύλη* μεταγενέστερες της *Ανδρομέδας* του 412 π.Χ.
- Το δρομολόγιο των Φοινισσών από τη φοινικική Καρχηδόνα στην Πάροδο: Ανάμνηση από τις στρατιωτικές επιχειρήσεις των Καρχηδονίων, με τη βοήθεια των Εγεσταίων (συμμάχων της Αθήνας) εναντίον των Σελινουντίων (συμμάχων των Συρακουσίων): 410-406 π.Χ.
- Κίνημα των Ολιγαρχικών το 411 π.Χ. στην Αθήνα
- Τελευταία παράσταση ευριπίδειου δράματος στην Αθήνα: 408

Η ταυτότητα της τραγωδίας II

- Β' βραβείο
- Ζήτημα γνησιότητας ορισμένων μερών – Μεταγενέστερες επεμβάσεις;
- Μυθικός κύκλος: Θηβαϊκός / Άλλα έργα της τριλογίας: *Οινόμαος & Χρύσιππος* (ατρείδικός/θηβαϊκός κύκλος) ή *Αντιόπη & Υψιπύλη* (θηβαϊκός κύκλος); / Θεματική συγγένεια των έργων;
- 1766 στίχοι: Το μεγαλύτερο από τα σωζόμενα έργα του Ευριπίδη

Η ταυτότητα της τραγωδίας III

- **Δραματικά πρόσωπα: ΙΟΚΑΣΤΗ (281στ.) - ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ - ΑΝΤΙΓΟΝΗ - ΠΟΛΥΝΕΙΚΗΣ - ΕΤΕΟΚΛΗΣ - ΚΡΕΩΝ - ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ - ΜΕΝΟΙΚΕΑΣ - ΑΓΓΕΛΟΣ Α΄ - ΑΓΓΕΛΟΣ Β΄ - ΟΙΔΙΠΟΥΣ - ΧΟΡΟΣ**
- **Δυσχερής η διάκριση του βασικού ρόλου και των ρόλων του πρωταγωνιστή**
- **Ανάγκη τριών υποκριτών**
- **Δραματικός χρόνος: Η πολιορκία της Θήβας από τους Αργείους**
- **Δραματικός χώρος: Η πολιορκούμενη Θήβα**
- **Σκηνικός τόπος δράσης: Μπροστά από το παλάτι Οιδίποδα και Ιοκάστης**
- **Εξω-σκηνικός χώρος: Το στρατόπεδο των Θηβαίων – Το στρατόπεδο του εχθρού – Ο/Οι τόπος/οι της στρατιωτικής σύγκρουσης**

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ: στ. 1-201

Ιοκάστη / Αντιγόνη - Παιδαγωγός

- Διμερής άρθρωση: Παρουσίαση της «γυναικείας» πλευράς
- **A. Μονολογικός πρόλογος Ιοκάστης (στ. 1-87)**
- **Θέματα**: Επίκληση στον Ήλιο – Αυτοσυστάσεις (κόρη Μενοικέα, αδελφή Κρέοντα) και λεπτομερής αναδρομή στη γενεαλογική προϊστορία (Κάδμος, Πολύδωρος, Λάβδακος, Λάιος, Οιδίπους, Ετεοκλής-Πολυνείκης-Αντιγόνη-Ισμήνη) – Προοικονόμηση της συνάντησης των δύο αδελφών – Δέηση στον Δία και έμμεση αμφισβήτηση της «σοφίας» του (στ. 85-87)
- **B. Διάλογος Παιδαγωγού – Αντιγόνης (στ. 88-201)**, με τη μορφή «αμοιβαίου» άσματος (εναλλαγή απαγγελόμενων και αδόμενων μερών)
- **Θέματα**: τειχοσκοπική περιγραφή του εχθρικού στρατού – προβολή του Πολυνείκη – σύνδεση της πόλης και του οίκου των Λαβδακιδών

Εικόνα 2: *Φοίνισσαι*, «Εθνικό Θέατρο», 1960, σκηνοθεσία: Αλέξης Μινωτής
Στέλιος Βόκοβιτς (Β' Αγγελιαφόρος), Θάνος Κωτσόπουλος (Κρέων).

ΠΑΡΟΔΟΣ: στ. 202-260 – Χορός Φοινισσών

Α΄στροφικό ζεύγος

- Ταυτότητα Χορού – Αυτοσυστάσεις
- Έμφαση στην κοινή καταγωγή με τους Θηβαίους
- Δικαιολόγηση της παρουσίας του Χορού στη Θήβα
- Περιγραφή του θαλάσσιου δρομολογίου

Επωδός

- Προσμονή της άφιξης στον ιερό προορισμό των Δελφών
- Δελφοί – Διόνυσος – Βακχική ατμόσφαιρα
- Το δελφικό άντρο του δράκοντος : συσχέτιση με το θηβαϊκό άντρο του δράκοντα – Μετάβαση στη συναισθηματική κατάσταση του επόμενου στροφικού ζεύγους

Β΄στροφικό ζεύγος

- Θήβα – Άρης – πολεμική ατμόσφαιρα
- Έμφαση στην κοινή καταγωγή Θήβας-Φοινίκης από την Ιώ, μητέρα του Έπαφου – Εσωτερική γενεαλογική σύνδεση με τους Αργείους, που επίσης κατάγονται από την Ιώ
- Φόβος για την επικείμενη έκβαση του πολέμου
- Αναγνώριση του δικαίου του Πολυνείκη (πρβλ. στ. 154-155)

Πιθανοί λόγοι επιλογής του Χορού

- Κοινή καταγωγή με τον Κάδμο και τους απογόνους του : ευρεία μυθολογική προοπτική και «συμπάθεια» προς τα θηβαϊκά πρόσωπα
- «Ξένη» προέλευση: αποστασιοποιημένη, κριτική και αμερόληπτη απόσταση από τα δρώμενα
- Διακειμενικές/διαπαραστασιακές αντιστοιχίες με τις *Φοίνισσες* του Φρυνίχου
- Διακειμενικές/διαπαραστασιακές αντιστοιχίες με τον Χορό των *Επτά επί Θήβας* του Αισχύλου
- «Θεαματικό» ενδιαφέρον: κοστούμια, κίνηση, εκφορά λόγου
- Σχέση με την ιστορική πραγματικότητα (βλ. παράδοξο θαλάσσιο δρομολόγιο με αναφορά στη Σικελία και το Ιόνιο Πέλαγος): Καρχηδόνιοι+Εγεσταίοι (σύμμαχοι Αθηναίων) εναντίον Σελινουντίων (σύμμαχοι Συρακουσίων) – Φοίνισσα νάσος=Καρχηδόνα (αποικία της Τύρου); Συσχετίσεις μεταξύ Καρχηδονιακής νίκης και Σικελικής εκστρατείας;

Α΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ : στ. 261-637

Πολυνείκης – Ιοκάστη – Ετεοκλής - Χορός

Α΄ μέρος – στ. 261-445

- Είσοδος μονολογούντος Πολυνείκη – Φόβος και καχυποψία – Εισαγωγή του «ξίφους»
- Διάλογος με τον «ξένο» Χορό και αυτοσυστάσεις
- Ενθουσιώδες κάλεσμα της Ιοκάστης από τον Χορό
- Παθητική μονωδία Ιοκάστης (στ. 301-354) και μητρικός εναγκαλισμός
- Έμμεσες σκηνικές οδηγίες «όψεως», στ. 301 κ.εξ. (ενδυματολογικές, κινησιολογικές, προσεγγιστικές)
- Αναφορά στην πολλαπλότητα των αιτίων των δεινών (στ. 350-353)
- Στιχομυθία Ιοκάστης-Πολυνείκη, πλαισιωμένη από δύο ρήσεις του Πολυνείκη (στ. 357-442): τα δεινά της εξορίας – το «ιστορικό» του γάμου στο Άργος και της εκστρατείας - τα κίνητρα του Πολυνείκη (διεκδίκηση της εξουσίας, απόκτηση πλούτου)

Α΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ : στ. 261-637

Πολυνείκης – Ιοκάστη – Ετεοκλής - Χορός

- Β΄ μέρος – στ. 446-637
- Είσοδος Ετεοκλή – Συνάντηση των δύο αδελφών
- Αγώνας λόγων Πολυνείκη-Ετεοκλή με διαιτητή την Ιοκάστη
- Συμβουλευτικός λόγος Ιοκάστης (στ. 528-585): επίκριση της «φιλοτιμίας» - εγκώμιο της «ισότητας» - επίκριση της «απληστίας» και της «υπερβολής» - προτροπή υπαναχώρησης στα δύο αδέλφια
- Αλληλοκαταγγελτική στιχομυθία των δύο αδελφών, που κορυφώνεται σε εναλλαγή «αντιλαβών» (ημιστιχομυθιών)
- Απόλυτο αδιέξοδο - Προετοιμασία της μονομαχίας

Εικόνα 3: «Εθνικό Θέατρο», 1978, Σκηνοθεσία: Αλέξης Μινωτής
Η Ιοκάστη (Ελένη Χατζηαργύρη) ανάμεσα στον
Ετεοκλή (Τάκης Βουλαλάς) και τον Πολυνείκη (Χρήστος Πάρλας)

Εικόνα 4: Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος, Θέατρο Δάσους, 1999,
Σκηνοθεσία: Ν. Χ. Χουρμουζιάδης

Κωνσταντίνος Μαρκουλάκης (Πολυνείκης) – Μαρία Ναυπλιώτου (Αντιγόνη) – Αντιγόνη
Βαλάκου (Ιοκάστη) – Δημήτρης Λιγνάδης (Ετεοκλής)

Α΄ ΣΤΑΣΙΜΟ: στ. 638 - 689

Ένα στροφικό ζεύγος: Αναδρομή στο μυθικό παρελθόν της Θήβας

- Στροφή: Ίδρυση της Θήβας από τον Κάδμο – Γέννηση του Διονύσου, γιου του Δία και της Σεμέλης, κόρης του Κάδμου – Βακχική διάθεση
- Αντιστροφή: Η πάλη του Κάδμου με τον Δράκοντα, η σπορά των δοντιών του, η ανάδυση των Σπαρτών πολεμιστών και η αλληλεξόντως τους – Πολεμική διάθεση
- Επωδός: Επίκληση στον Έπαφο, τον πρόγονο του Κάδμου, καθώς και στη Δήμητρα και την Περσεφόνη, επίσης προστάτιδες της Θήβας (αλλά και του Άργους) για τη σωτηρία της πόλης
- Λεξιλογικές, συντακτικές, υφολογικές επιλογές + ξενότροπη μουσική και ενδεχομένως εκφορά του λόγου: νεωτερισμοί επηρεασμένοι από τον νεοαττικό διθύραμβο

Θηβαϊκός μυθικός κύκλος

Β΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ : στ. 690-783

Ετεοκλής – Κρέων - Χορός

- Είσοδος Ετεοκλή και αναγγελία εισόδου του Κρέοντα
- «Πολεμική σύσκεψη» Ετεοκλή-Κρέοντα με διαδοχικές προτάσεις επιθετικής τακτικής: μάχη σε ανοιχτή πεδιάδα, νυχτερινή έφοδος, αιφνιδιασμός την ώρα του δείπνου, περικύκλωση με ιππικό
- Απόφαση για την αντιπρόταξη επτά Θηβαίων στρατηγών στους επτά στρατηγούς του Αργειακού στρατού
- Άρνηση κατονομασίας των στρατηγών με πρόσχημα την πίεση χρόνου (στ. 751-752) – Κριτική στη «σκηνή των ασπίδων» των *Επτά επί Θήβας* («ανταγωνιστικό μοτίβο»)
- Ευχή Ετεοκλή να αντιπαραταχθεί στον αδελφό του
- Εντολές Ετεοκλή προς τον Κρέοντα: Να φροντίσει τον γάμο της Αντιγόνης με τον Αίμονα, να καλέσει με τον Μενοικέα τον Τειρεσία [να μη θάψει τον Πολυνείκη στη Θήβα, να θανατώσει όποιον τολμήσει να θάψει το νεκρό]
- Οπλισμός Ετεοκλή

Β΄ ΣΤΑΣΙΜΟ: στ. 784 - 833

Ένα στροφικό ζεύγος: Αναδρομή στο μυθικό παρελθόν της Θήβας – Θεματική και υφολογική συνέχεια του Α΄ Στασίμου

- Στροφή: Εμφατική διάκριση ανάμεσα στον «πολύμοχθο» Άρη και στο «θυρσομανή» Βρόμιο, την πολεμική και τη βακχική διάθεση (πρβλ. Πάροδο και Α΄ Στάσιμο) - Η Έρις ως αιτία των συμφορών των «πολύμοχθων Λαβδακιδών»
- Αντιστροφή: Αναδρομή στην ιστορία του Οιδίποδα και της καταστροφικής Σφίγγας – Σύνδεση με τη «δυσδαίμονα έριδα» που κατατρέχει τα παιδιά του Οιδίποδα
- Επωδός: Αναδρομή στο απώτατο μυθικό παρελθόν: γέννηση των Σπαρτών από τη Γη - Γάμος Κάδμου και Αρμονίας – Αναφορά στην «προμάτορα Καδμείων βασιλέων» Ιώ (πρβλ. τέλος Παρόδου και Α΄ Στασίμου)

Γ΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ: στ. 834 -1018 Ι ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ – ΜΕΝΟΙΚΕΥΣ – ΚΡΕΩΝ - ΧΟΡΟΣ

- Είσοδος Τειρεσία, οδηγούμενου από τη (βουβή) κόρη του και τον Μενοικέα
- Τειρεσίας: Αναδρομή στην αλυσίδα της «νόσου» της Θήβας – Πρόβλεψη της αμοιβαίας αδελφοκτονίας - Αποκάλυψη του τρόπου σωτηρίας της πόλης: απέλαση όλων των απογόνων του Οιδίποδα (βλ. τελική απέλαση Οιδίποδα) και θυσία του τελευταίου απογόνου των Σπαρτών, δηλαδή του Μενοικέα (βλ. επικείμενη αυτοθυσία Μενοικέα)

Γ΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ: στ. 834 -1018 II ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ – ΜΕΝΟΙΚΕΥΣ – ΚΡΕΩΝ - ΧΟΡΟΣ

- Ικεσία του Τειρεσία από τον Κρέοντα να αποκρυφθεί η μαντεία
- Επιμονή του Τειρεσία και αναλυτική αιτιολόγηση της μαντείας, με αναδρομή στον φόνο του ιερού δράκοντα και τον θυμό του Άρη
- Προσπάθεια διάσωσης του Μενοικέα από τον Κρέοντα: υπερίσχυση προσωπικού έναντι συλλογικού συμφέροντος
- Απόφαση αυτοθυσίας του Μενοικέα και παραπλάνηση του Κρέοντα: παραδειγματική προβολή του νεανικού ιδεαλισμού και της εθελούσιας θυσίας για το κοινό συμφέρον (πρβλ. αντίθετα, Ετεοκλή και Πολυνείκη)

Γ΄ ΣΤΑΣΙΜΟ: στ. 1019 - 1066

- Στροφή: Η καταστροφική δράση της Σφίγγας και σύνδεσή της με τη δράση του «φονίου» Άρη
- Αντιστροφή: Η νίκη του Οιδίποδα - Ο «δύσγαμος» γάμος με τη μητέρα του και η μίανση της πόλης – Η «αρά» του Οιδίποδα και οι καταστροφικές της συνέπειες - Θαυμασμός προς τον Μενοικέα και τον «υπέρ πατρώας» θάνατό του – Επίκληση στην Παλλάδα και αναφορά στη συμβολή της στη θεομηνία.

Δ΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ: στ. 1067 - 1283

ΑΓΓΕΛΟΣ – ΙΟΚΑΣΤΗ – ΑΝΤΙΓΟΝΗ

- Άγγελος: Ο αγώνας για τη διάσωση της Θήβας και η επιβίωση των δύο αδελφών
- Πρώτη αγγελική ρήση (στ. 1090-1199): Περιγραφή της αυτοθυσίας του Μενουκέα – Οργάνωση της άμυνας από τον Ετεοκλή – Σύντομη περιγραφή των ασπίδων των επτά Αργείων αρχηγών (προσθήκη νέων στοιχείων στην προλογική τειχοσκοπία, αλλαγή στη σειρά των στρατηγών) – Οι πρώτες επιχειρήσεις: θάνατος Παρθενοπαίου, κατακεράυνωση Καπανέα, απόκρουση των Αργείων.
- Δεύτερη αγγελική ρήση (στ. 1217-1263): Η επικείμενη μονομαχία Ετεοκλή-Πολυνείκη και η προετοιμασία της
- Έκκληση της Ιοκάστης στην Αντιγόνη να εμποδίσουν τη μονομαχία – Εισαγωγή της πιθανότητας αυτοκτονίας της Ιοκάστης σε περίπτωση αδελφοκτονίας.

Δ΄ ΣΤΑΣΙΜΟ: στ. 1284 - 1309

Στροφή

- Συμπόνοια για τη δυστυχισμένη μάνα
- Φρίκη για την επικείμενη αδελφοκτονία

Αντιστροφή

- Αγωνία για την έκβαση της μονομαχίας
- Αντανάκλαση των αμέσως προηγούμενων και αμέσως επόμενων γεγονότων – Επικέντρωση στο δραματικό παρόν, διαφορετικά από τα προηγούμενα χορικά
- Έμφαση στην εξομοίωση των δύο αδελφών: «δίδυμα τέκεα», «ομογενή δέραν», «ομογενή ψυχάν», «δίδυμοι θήρες»

ΕΞΟΔΟΣ: στ. 1310 - 1766

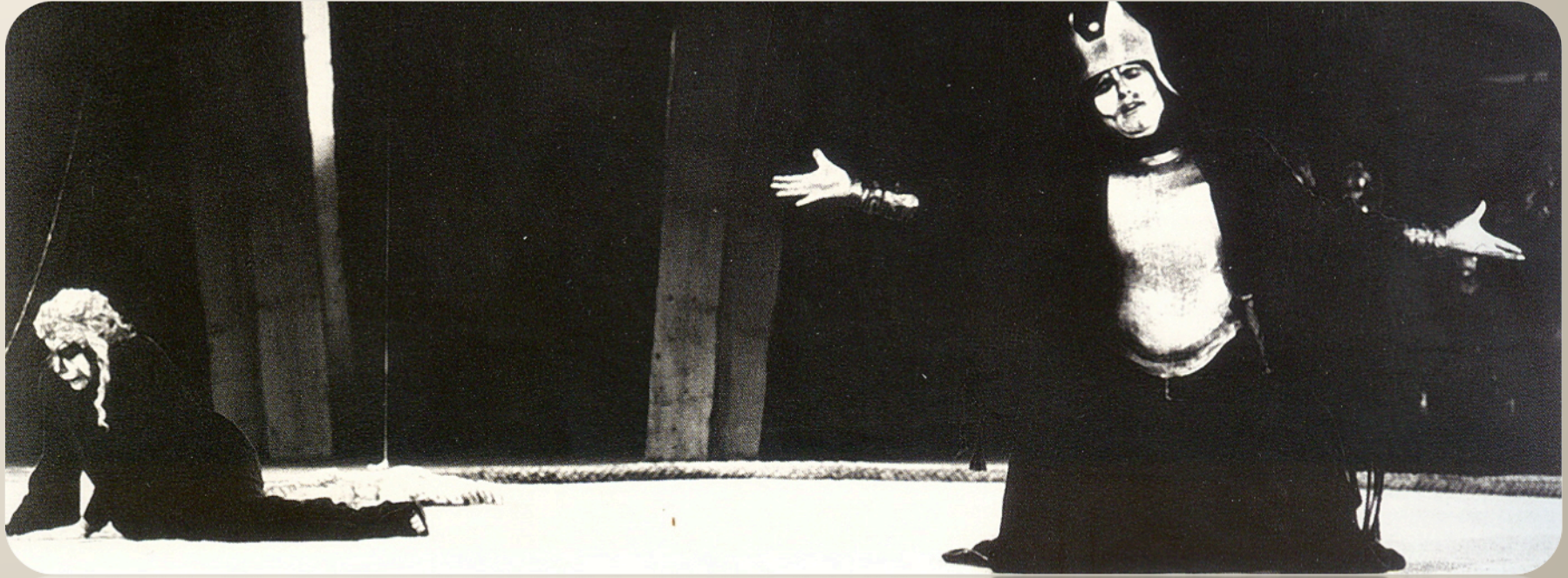
**ΚΡΕΩΝ – ΑΓΓΕΛΟΣ – ΑΝΤΙΓΟΝΗ – ΟΙΔΙΠΟΥΣ
[ΜΕΝΟΙΚΕΥΣ – ΙΟΚΑΣΤΗ – ΕΤΕΟΚΛΗΣ – ΠΟΛΥΝΕΙΚΗΣ]**

- **Μεταφορά επί σκηνής του λειψάνου του Μενοικέα από τον πατέρα του, Κρέοντα, που αναζητά την Ιοκάστη για να φροντίσει την ταφή του νέου**
- **Αναγγελία της αδελφοκτονίας, της αυτοκτονίας της Ιοκάστης και της νίκης των Θηβαίων**
- **Μεταφορά επί σκηνής των τριών πτωμάτων: στ. 1480 κε.**
- **Κομμός (θρηνητική μονωδία) Αντιγόνης – Κάλεσμα Οιδίποδα: στ. 1480-1538**
- **Αμοιβαίο Αντιγόνης-Οιδίποδα: στ. 1539-1581 – Σύντομη εξιστόρηση των απωλειών με νέα στοιχεία για την αυτοκτονία της Ιοκάστης**
- **Μακρά «σιωπή» του Κρέοντα στη διάρκεια του κομμού της Αντιγόνης και του «αμοιβαίου» Αντιγόνης-Οιδίποδα**

ΕΞΟΔΟΣ: στ. 1310-1766
ΚΡΕΩΝ – ΑΓΓΕΛΟΣ – ΑΝΤΙΓΟΝΗ – ΟΙΔΙΠΟΥΣ
[ΜΕΝΟΙΚΕΥΣ – ΙΟΚΑΣΤΗ – ΕΤΕΟΚΛΗΣ – ΠΟΛΥΝΕΙΚΗΣ]

- **Παρέμβαση Κρέοντα: αναγγελία εξορίας του Οιδίποδα**
- **Θρηνητικός λόγος Οιδίποδα εν είδει δεύτερου προλόγου**
- **Νέα παρέμβαση Κρέοντα: απαγόρευση ταφής του Πολυνείκη**
- **Στιχομυθία Κρέοντα-Αντιγόνης: Απόφαση ταφής του Πολυνείκη από την Αντιγόνη και συνοδείας του Οιδίποδα στην εξορία – Ακύρωση του γάμου της Αντιγόνης με τον Αίμονα - Έξοδος Κρέοντα**
- **Ο Οιδίπους αποχαιρετά τα τρία πτώματα – Ανακοίνωση χρησμού του Απόλλωνα**
- **Αμοιβαίο Οιδίποδα-Αντιγόνης (στ. 1710-1757): Κοινή αναχώρηση Αντιγόνης-Οιδίποδα για τον Ίππειο Κολωνό**

Εικόνα 5: Η Αντιγόνη (Εύα Κοταμανίδου) και ο Κρέων (Πέτρος Φυσσούν), σε παράσταση των *Φοινισσών* από το Λαϊκό Πειραματικό Θέατρο, 1983.

«Εθνικό Θέατρο», Επίδαυρος 1988.
Επανάληψη της παράστασης του 1960 (1962, 1978, 1981)

Εικόνα 6: Αντιγόνη (Μαρία Σκούντζου) και
Οιδίπους (Αλέξης Μινωτής) στην Έξοδο των *Φοινισσών*

Εικόνα 7: Αντιγόνη (Αννίτα Σαντοριναίου) και Οιδίπους (Στέλιος Καυκαρίδης) στην παράσταση των *Φοινισσών* (σκηνοθεσία: Νίκος Χαραλάμπους) από τον Θεατρικό Οργανισμό Κύπρου, Επίδαυρος, 1990

Ζητήματα δραματικής σύνθεσης I

- Θεματικός συγκερασμός στοιχείων του θηβαϊκού κύκλου
- Αφθονία δραματικών προσώπων, ταχεία εναλλαγή δραματικών επεισοδίων, απουσία κεντρικής μορφής
- Εσωτερική ενότητα ή «παραπληρωματικών» δράμα;
- Οργανική συμπλοκή ή παράλληλη εξέλιξη της τύχης της πόλης και της μοίρας των Λαβδακιδών;
- Σύνδεση των διαφορετικών μερών μέσω των αγγελικών ρήσεων, της μορφής της Ιοκάστης και της Αντιγόνης, των θεματικά συνδεδεμένων χορικών
- Αντιπαράθεση Ετεοκλή-Πολυνείκη σε επί σκηνής παριστάμενο (αγών λόγων) και σε αφηγηματικό (μονομαχία) επίπεδο

Ζητήματα δραματικής σύνθεσης II

- Κυκλική, παθητική και ενεργητική, δράση Αντιγόνης
- Η δευτερεύουσα πλοκή του Μενοικέα και η ένταξή της στην κύρια πλοκή του δράματος
- Η καθυστερημένη εμφάνιση του Οιδίποδα ως ενός αντεστραμμένου από μηχανής θεού, σε μια κορύφωση του θλιβερού οικογενειακού έπους
- Λειτουργία των χορικών: πανοραμική ερμηνεία του χρονικού της Θήβας
- Ζήτημα «γνησιότητας» του τέλους (στ. 1582-1766): απαγόρευση ταφής, εξορία Οιδίποδα;

Ζητήματα σκηνικής παρουσίασης I

- Προσδιορισμένος και οργανικά ενταγμένος στη δράση σκηνικός χώρος: πρόσοψη παλατιού
- Σκηνική χρήση της στέγης του σκηνικού οικοδομήματος
- Η παρουσία και η θέση της «κλίμακας»
- Η λειτουργία του εξω-σκηνικού χώρου του αργείου στρατοπέδου και των πυλών της Καδμείας: ένα είδος «αόρατης σκηνογραφίας» με άμεση εγγύτητα (πρβλ. *Επτά επί Θήβας*)
- Ευρεία χρήση των Παρόδων (άρρενες) και της κεντρικής θύρας (γυναίκες, Οιδίπους)

Ζητήματα σκηνικής παρουσίασης II

- Η σπουδαιότητα της όρχησης και της εμφάνισης του Χορού
- Η «παθητική» εμφάνιση της Ιοκάστης, του Τειρεσία, της Αντιγόνης, του Οιδίποδα
- Αντανακλώμενες σκηνές, σε «κυκλική» παρουσίαση: I. Παιδαγωγός-Αντιγόνη/Τειρεσίας-κόρη/Οιδίπους-Αντιγόνη - II. Ιοκάστη και γιοι της (ζωντανοί και νεκροί) - Ιοκάστη και γιοι όλοι νεκροί - III. Τειρεσίας-Κρέων/Αγγελος-Ιοκάστη
- Απουσία σκηνικών μηχανημάτων
- Συσσώρευση επί σκηνής πτωμάτων

Ζητήματα σημασιολογικά-ερμηνευτικά I

- Ο «ανθρωποκεντρικός» χαρακτήρας του δράματος
- Κυρίαρχη παρουσία του Άρη, ως αντικειμένου μεταφορικών εικόνων για τη δήλωση του πολεμικού μένους και του εγκληματικού παρελθόντος των Θηβαίων
- Συχνή αντιδιαστολή του Άρη με τον Διόνυσο, της πολεμικής με τη βακχική ατμόσφαιρα και διάθεση
- Εξαρχής έντονη προσπάθεια σύνδεσης της τύχης της πόλης (Σπαρτοί) και της τύχης της οικογένειας των Λαβδακιδών

Ζητήματα σημασιολογικά-ερμηνευτικά II

- **Αμφισβήτηση των αρχών της αυτοχθονίας και της ενδογαμίας**
- **Προβολή της κοινής καταγωγής Θηβαίων και Αργείων μέσω της Ιούς και περαιτέρω σύγχυση των ανθρωπολογικών ορίων μεταξύ Ελλήνων-Βαρβάρων**
- **Γυναίκες (Ιοκάστη, Αντιγόνη, Χορός), πολύ νέοι (Μενοικεύς), πολύ γέροι (Τειρεσίας): υπεράνω των πολιτικών παθών, υπερασπιστές της συνέχειας της πόλης και της οικογενειακής ζωής**

Ζητήματα σημασιολογικά-ερμηνευτικά ΙΙΙ

- Η Θήβα ως ιδιαίτερη εννοιολογική κατηγορία, ως «κοινός τόπος» (γεωγραφικός και μεταφορικός) στο τραγικό θέατρο: *Επτά επί Θήβας, Αντιγόνη, Οιδίπους Τύραννος, Φοίνισσαι, Βάκχαι, Ηρακλής Μαινόμενος* (πρβλ. την «αφηγηματική» Θήβα στα έργα *Ικέτιδες, Οιδίπους επί Κολωνώ, Ηρακλείδες*)
- Η Θήβα ως αρνητικό πρότυπο ή ως σκοτεινή πλευρά της Αθήνας;
- Συσχετίσεις με την ιστορική πραγματικότητα: σχέσεις Αθήνας-Σπάρτης, Αθήνας-Θήβας, Αθήνας-Άργους, Θήβας-Άργους, σχέσεις δημοκρατικών και ολιγαρχικών, σχέσεις Ανατολής-Ελλάδας

Σχέση με άλλες σωζόμενες τραγωδίες

- Εμφάνιση Κρέοντα: *Αντιγόνη, Οιδίπους Τύραννος, Οιδίπους επί Κολωνώ, Φοίνισσαι*
- Εμφάνιση Τειρεσία: *Αντιγόνη, Οιδίπους Τύραννος, Φοίνισσαι, Βάκχαι*
- Εμφάνιση Πολυνείκη: *Φοίνισσαι, Οιδίπους επί Κολωνώ*
- Εμφάνιση Αντιγόνης: *Αντιγόνη, Φοίνισσαι, Οιδίπους επί Κολωνώ*
- Εμφάνιση Οιδίποδα: *Οιδίπους Τύραννος, Φοίνισσαι, Οιδίπους επί Κολωνώ*
- Εμφάνιση Ιοκάστης: *Οιδίπους Τύραννος, Φοίνισσαι*
- Εμφάνιση Ετεοκλή: *Επτά επί Θήβας, Φοίνισσαι*
- Εξωτικός Χορός: *Πέρσαι, Ικέτιδες (Αισχύλου), Βάκχαι, Φοίνισσαι (πρβλ., Φοίνισσαι Φρυνίχου)*

Φοίνισσαι / Επτά επί Θήβας I

- ▶ Δύσκολη η διάκριση του πρωταγωνιστικού προσώπου / Αδιαμφισβήτητος πρωταγωνιστής ο Ετεοκλής
- ▶ Πληθώρα δραματικών προσώπων / Ολιγάριθμα δραματικά πρόσωπα
- ▶ Φωτισμός της οπτικής και θετική προβολή του Πολυνείκη / Απουσία Πολυνείκη
- ▶ Η Ιοκάστη επιζώσα, ως βασικό δραματικό πρόσωπο / Ανώνυμες αναφορές στη μητέρα του Ετεοκλή
- ▶ Προλογικό πρόσωπο: Η μάνα Ιοκάστη / Ο ηγέτης Ετεοκλής
- ▶ Ο Οιδίπους επιζών, ως δραματικό πρόσωπο / Αφηγηματική παρουσία Οιδίποδα
- ▶ Χορός φοινικικός / Χορός θηβαϊκός

Φοίνισσαι – Επτά επί Θήβας II

- ▶ Εκτενείς και επαναληπτικές αναδρομές στη θηβαϊκή γενεαλογία μέχρι τους Σπαρτούς / Αναδρομή μέχρι τον Λάιο
- ▶ Προλογική και επιλογική παρουσίαση Αντιγόνης / Τελική (αμφισβητούμενη ως προς τη γνησιότητα της σκηνης) παρουσίαση Αντιγόνης και Ισμήνης
- ▶ Διαφορετική η σειρά παρουσίασης των Αργείων στρατηγών
- ▶ Διαφορετικά τα εμβλήματα των ασπίδων
- ▶ Μεγάλη κινητικότητα προσώπων και επεισοδίων / Στατικότητα
- ▶ Διαφορετική η διάρθρωση και η έμφαση της σύνδεσης της μοίρας της πόλης με τη μοίρα των Λαβδακιδών και μάλιστα των Σπαρτών

Τέλος Ενότητας

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «**Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση**» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών,
Αικατερίνη (Καίτη) Διαμαντάκου 2015.

«Το θέατρο της Αρχαιότητας Γ΄: Ευριπίδης. **Φοίνισσαι** ». Έκδοση: 1.0.
Αθήνα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:

<http://eclass.uoa.gr/courses/THEATRE128/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (1/2)

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνες/Σχήματα/Διαγράμματα/Φωτογραφίες

Εικόνα 1: Ο Αλέξης Μινωτής σε σκίτσο της Ελένης Σολωμονίδου, Εθνικό Θέατρο 1988. Πηγή: *60 Χρόνια Εθνικό Θέατρο 1932-1992* (καλλιτεχνική επιμέλεια Χρ. Καραχρήστος, εισαγωγικό σημείωμα: Αλ. Σολομός), Κέδρος, Αθήνα, 1992, σελ. 192.

Εικόνα 2: *Φοίνισσαι*, «Εθνικό Θέατρο», σκηνοθεσία: Αλέξης Μινωτής, 1960. Πηγή: Αρχείο του Εθνικού Θεάτρου – Οπτικοακουστικό υλικό, © Εθνικό Θέατρο 2008-2011, <http://www.nt-archive.gr/viewFiles1.aspx?playID=839&photoID=8945>

Εικόνα 3: *Φοίνισσαι*, «Εθνικό Θέατρο», 1978, Σκηνοθεσία: Αλέξης Μινωτής. Πηγή: Σ. Γώγος, Κ. Γεωργουσόπουλος, Ομάδα Θεατρολόγων, *Επίδαυρος. Το αρχαίο θέατρο, οι παραστάσεις*, Αθήνα, 2002, σελ. 315.

Εικόνα 4: *Φοίνισσες*. Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος, Θέατρο Δάσους, 1999, Σκηνοθεσία: Ν. Χ. Χουρμουζιάδης. Πηγή: Αρχείο του Κ.Θ.Β.Ε., <http://www.ntng.gr/default.aspx?lang=el-GR&page=2&production=5360&mode=25&item=30788>

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (2/2)

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνες/Σχήματα/Διαγράμματα/Φωτογραφίες

Εικόνα 5: «Λαϊκό Πειραματικό Θέατρο», σκηνοθεσία: Λεωνίδας Τριβιζάς, 1983. Πηγή: Σ. Γώγος, Κ. Γεωργουσόπουλος, Ομάδα Θεατρολόγων, *Επίδαυρος. Το αρχαίο θέατρο, οι παραστάσεις*, Αθήνα, 2002, σελ. 344

Εικόνα 6: «Εθνικό Θέατρο», Επίδαυρος, σκηνοθεσία: Αλέξης Μινωτής, 1988. Πηγή: Σ. Γώγος, Κ. Γεωργουσόπουλος, Ομάδα Θεατρολόγων, *Επίδαυρος. Το αρχαίο θέατρο, οι παραστάσεις*, Αθήνα, 2002, σελ. 373

Εικόνα 7: «Θεατρικός Οργανισμός Κύπρου», σκηνοθεσία: Νίκος Χαραλάμπους, 1990. Πηγή: Σ. Γώγος, Κ. Γεωργουσόπουλος, Ομάδα Θεατρολόγων, *Επίδαυρος. Το αρχαίο θέατρο, οι παραστάσεις*, Αθήνα, 2002, σελ. 383.